

8. Петров Ф. А., Гутнов Д. А. Российские университеты [Текст] // Очерки русской культуры XIX века: в 6 т. – Т. 3. Культурный потенциал общества. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2001. – С. 124-199.
9. Рождественский С. В. Исторический обзор деятельности Министерства народного просвещения. 1802-1902 [Текст]. – СПб., 1902. – 875 с.
10. Твардовская В.А. Александр III [Текст] // Российские самодержцы (1801–1917) / Отв. ред. А.П. Корелин. – М.: Международные отношения, 1993. – С. 215-306.
11. Чичерин Б.Н. Воспоминания Бориса Николаевича Чичерина. Московский университет [середины XIX в.] / Вступ. ст. и примеч. С.В. Бахрушина. М.: Изд. М. и С. Сабашниковых, 1929. – 279 с.
12. Щетинина Г. И. Университеты России и устав 1884 г. [Текст]. – М.: [б.и.], 1976. – 231 с.
13. Эймонтова Р. Г. Российские университеты на путях реформы: шестидесятые годы XIX века [Текст]. – М.: Наука, 1993. – 239 с.

Подано до редакції 04.04.2014.

Кирдан Е.Л.

**Особенности государственного управления высшими учебными заведениями в 1863-1884 гг.
(на примере Харьковского, Киевского и Новороссийского университетов)**

В статье рассматривается практика внедрения университетского устава 1863 г. Отмечается, что устав постоянно нарушался руководителями Министерства народного просвещения и попечителями учебных округов. Проанализировано завершение процесса либерализации университетов и отход от компромиссной платформы устава 1863 г. Проанализированы тенденции решения «университетского вопроса» в правительстве и академических кругах. В проблемно-хронологической последовательности излагаются нормативно-правовые акты, свидетельствующие о вторжении власти в правовое пространство университетов. Делается вывод об очередном усилении правительственной политики в сторону огосударствления университетов и ослаблении влияния органов университетского самоуправления.

Ключевые слова: министерство народного просвещения, попечитель учебного округа, университетский устав, университетское самоуправление, совет университета, усиление власти попечителя, комиссия для разработки нового университетского устава.

Kirdan O.L.

**Peculiarities of governance of higher education institutions in 1863-1884
(for example Kiev, Kharkiv, Novorossiysk university)**

In the article the destiny of the University Charter of 1863 is considered. It is noted that the Charter was a compromise between liberal trends of the 1860s and a position of Petersburg bureaucracy, it was constantly broken by heads of the Ministry of National Education and trustees of educational districts. It is emphasized that Achilles' heel of the Charter of 1863 there was «a student's question» that councils of Universities weren't able to solve it because of transformation of students into «certain visitors» of universities and overload with academic, administrative and financial and inspection punishing functions. In the article completion of the process of liberalization of universities and withdrawal caused by activization of the students' movement from a compromise platform of the Charter of 1863 is considered. Constructive and deconstructive tendencies of the solution of «the University question» in the government, the academic circles, the press are studied. In the problem-chronological sequence the normative legal acts testifying the invasion of the authorities in legal space of universities are stated. Influence on the process of higher educational institutions administration of such important documents as «The general charter of imperial Russian universities» 1863, 1884 is estimated based on the analyses. The conclusion about the next turn in the academic policy of tsarism towards nationalization of «citadels» of the Russian science and weakening of the corporate rights of «the scientific estate» of Russia is drawn.

Key words: The Ministry of National Education, a trustee of the educational district, the University Charter, University self government, Council of University, strengthening of the power of the trustee, the Commission to develop a new University charter.

Подано до редакції 04.04.2014.

УДК [37.015.3:796]:061.2(477.85) 185/191

© 2014

Осадець М.М.

**ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ОДИН ІЗ ПРОВІДНИХ НАПРЯМКІВ
ДІЯЛЬНОСТІ «ТОВАРИСТВА ХРИСТІАНСЬКИХ НІМЦІВ» БУКОВИНИ
(II ПОЛОВИНА XIX – ПОЧАТОК XX СТ.)**

У статті розглядаються різноманітні аспекти підготовки фахівців галузі фізичної культури (викладачів, інструкторів різноманітних видів спорту) в контексті діяльності буковинського німецького громадського об'єднання «Товариства християнських німців» австро-угорського періоду. Серед основних напрямів діяльності виокремилось фінансування організації різноманітних культурних заходів: концертів, державних свят, масових туристичних прогулянок тощо для дітей та дорослих; підвищення рівня кваліфікації вчителів на курсах при вищих навчальних закладах; фінансування поїздок дітей та молоді на змагання тощо.

Ключові слова: товариство, підготовка, кваліфікація, прогулянка, форма.

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах державотворення в Україні докорінно переглядаються концептуальні та методологічні засади розвитку теорії й практики фізичного виховання сучасних школярів.

Загальноосвітня школа поступово відходить від ізоляції фізкультури як навчальної дисципліни, унеможливаючи її підміну в загальному комплексі з іншими предметними уроками. Відповідно до цього актуальним стає вивчення досвіду проведення занять з фізкультури в різні історичні періоди розвитку загальноосвітньої школи в Україні. Неабиякий інтерес викликає й європейський контекст проблеми дослідження в аспекті теоретично-методичних надбань зарубіжних педагогів. Відтак узагальнення вітчизняного й зарубіжного досвіду з порушеної проблеми допоможе краще проаналізувати ті зміни, які відбувалися в навчально-виховному процесі шкіл різних етнічних територій, виявити їхні причини та спроектувати перспективні напрями забезпечення ефективного розвитку на майбутнє.

Означене положення стосується й історії розвитку освіти на Буковині загалом. Адже з другої половини XIX – першої третини XX ст. зарубіжні ідеї освіти школярів, у т.ч. їх фізичного виховання досить активно проникали в педагогічну теорію і в навчально-виховний процес повоєнних загальноосвітніх шкіл Радянської України. Водночас і місцеві педагоги розробляли авторські програми, що спрямовувались на вдосконалення системи фізичної культури і спорту з урахуванням поліетнічності Буковинського регіону, активно впроваджуючи їх в практику роботи міських і сільських шкіл.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Окремі аспекти розвитку системи фізичного виховання школярів у Буковинському регіоні досліджуваного періоду, а саме фізичну культуру і спорт у контексті розвитку освіти вивчали І.Кобилянська, Д.Пенішкевич, І.Петрюк, І.Руснак; в контексті власних тем дисертаційних робіт особливості системи фізичної культури краю, в тому числі діяльність фізкультурно-спортивних товариств розглядали Н.Гнесь, О.Цибанюк, В.Мужичок; умови впровадження фізичної культури в навчально-виховний процес школи аналізували А.Вихрущ, Б.Ступарик, Д.Дринда, Д.Герцюк, Л.Дерев'яна та ін., дидактичні аспекти означеної проблеми вивчали Т.Завгородня, В.Шулякевич, С.Вдович, І.Ковальчук та ін.

Водночас проблеми, які супроводжували фізичне виховання школярів як основний напрям діяльності громадських товариств у II половині XIX – першій третині XX століття потребують подальшого ґрунтовного вивчення з огляду на низку актуальних причин. Насамперед, це стрімке зниження рівня фізичного здоров'я сучасних школярів проти їх ровесників означеної в дослідженні історичної доби; у історико-педагогічній науці, вважаємо, ще не вивчено досвіду практичної реалізації різних форм, методів і засобів фізичного виховання учнів в діяльності закладів позашкільного спрямування.

Однак підготовка фахівців галузі фізичної культури і спорту, підвищення її рівня як один із основних напрямів діяльності фізкультурно-спортивних товариств Буковини II половини XIX – початку XX ст. не стала темою для ґрунтовних досліджень фахівців.

Мета дослідження – обґрунтувати доцільність творчого використання історичного досвіду діяльності громадських товариств у напрямі підготовки вчителів фізичної культури та інструкторів з різноманітних видів спорту на Буковині досліджуваного періоду в сучасні умови.

Завдання дослідження – охарактеризувати діяльність національних товариств в контексті підготовки та підвищення кваліфікації фахівців галузі фізичної культури і спорту краю досліджуваного періоду.

Виклад основного матеріалу дослідження... Історики, дослідники товариського руху в краї (М.Гуйванюк, О.Добжанський, І.Дутчак, О.Масан), педагоги (Н. Гнесь, Д.Пенішкевич, В.Мужичок, О.Цибанюк) аналізуючи різноманітні аспекти розвитку фізичної культури і спорту в регіоні, зокрема діяльність фізкультурно-спортивних та громадських товариств, наголошували на різноманітності напрямів їх діяльності на Буковині II половини XIX – початку XX ст.

Серед цих напрямів саме підвищення рівня підготовки фахівців галузі фізичної культури і спорту виокремлюємо як один із провідних напрямків діяльності громадських товариств Буковини досліджуваного періоду. Серед різноманітних товариств, що проводили таку роботу в краї відзначилось німецьке «Товариство християнських німців».

Загальнокраєвим, із широким спектром зацікавлення стало «Товариство християнських німців на Буковині» («Verein der christlichen Deutschen in der Bukowina») (1897-1914).

Серед переліку проголошених товариством цілей, в контексті дослідження вважаємо за доцільне виокремити такі: організація та проведення туристичних походів і заходів, різноманітних тематичних зустрічей, лекцій, доповідей тощо; встановлення і підтримки тісних контактів серед представників населення всього краю.

Миролюбиве співіснування, активна творча співпраця, зокрема в галузі фізичного виховання дітей та молоді стали засадничими положеннями діяльності товариства. Головним завданням об'єднання була турбота про учнівську молодь та німецьке шкільництво [5, с. 1]. Товариство здебільшого опікувалось учнівською молоддю: стипендіями для сиріт та дітей із малозабезпечених німецьких родин, фінансуванням культурних ініціатив: свят, розваг, пропагандистських акцій. Саме в цьому аспекті рада товариства вбачала свою участь в сприянні фізичному вихованню і розвитку спорту серед дітей та молоді. З 100 000 флоринів, що були витрачені на шкільні потреби за 1881 рік, майже половина коштів була спрямована на 1) організацію різноманітних

культурних заходів: концертів, державних свят, масових туристичних прогулянок тощо для дітей та дорослих; 2) підвищення рівня кваліфікації вчителів на курсах при вищих навчальних закладах – 2 буковинців, вчителів гімнастики німецької гімназії № 1 отримали сертифікат вищих гімнастичних курсів у м. Відень; 3) фінансування поїздок дітей та молоді на змагання – команда юних гімнастів цього ж навчального закладу в травні 1881 року стала призером змагань в м. Берлін і закупівлю власної командної форми для дітей та молоді [6, с. 1]. Крім того, звіт товариства за 1882 рік інформує про фінансову підтримку дівочої команди «Загального гімнастичного товариства»: протягом року були виділені кошти на виплату зарплатні тренера-жінки, закуплено 14 одиниць гімнастичного інвентарю, зокрема 2 види тренажерів – місток та шведська станка та підтримку найкращих спортсменок [5, с. 1]. Організаційна структура «Товариства християнських німців» була представлена 12 комітетами з усіх важливих національних, соціальних та господарських питань, а саме: сільськогосподарський; ремісничий; працевлаштування; канцелярський; книжковий; у справах преси; шкільний; благодійницький; туристичний; промисловий; ощадний; з питань спорудження будинку товариства.

Так, шкільний комітет товариства спрямував свою діяльність саме на шкільництво. Здебільшого основним вектором цієї діяльності було створення максимально сприятливих умов для діяльності німецької школи, забезпечення дітей німецьких родин (хоча б хлопчиків!) місцем в закладах освіти: гімназії або ремісничої школи шляхом збільшення класів в уже діючих школах. Результатом стала заснування 73 національних шкіл в краї [6, с. 150].

Окремим напрямом діяльності комітету стало піклування про кваліфікацію учителів. Допомога вчителям гімнастики здебільшого середніх закладів освіти, що була організована Р. Кайндлем і К. Вольфом і передбачала систематичну групову та індивідуальну методичну та практичну підготовку. Показові уроки гімнастики із наступним аналізом, на які запрошувались всі бажаючі, лекції, індивідуальні консультації і бесіди проводились 2-3 рази на рік. Так, темами весняних лекцій 1899 року стали різноманітні аспекти фізичного виховання жінок та дівчат: психологічні, фізіологічні, соціальні [1]. Запрошення на такі заходи розсилалися по буковинським школам, навіть в далекі села [1]. Слід зауважити, що сільські активісти фізкультурно-спортивного руху відвідували такі заходи за власний кошт [там само].

Підвищенню рівня фахової підготовки вчителів фізичної культури та інструкторів товариств, присвячена низка статей в «Буковинському голосі вчителя». Їхньою загальною темою стала проблема оцінювання стану викладання всіх предметів, зокрема, фізичної культури в народних школах. За переконанням авторів статей, єдиною можливістю розв'язати її був кваліфікаційний іспит. Його зміст, наприклад для вчителя гімнастики в народній школі, передбачав знання програмових вправ та ігор, вміння їх показати. Щодо рухливих ігор, то на екзамені одну гру необхідно було описати, а другу – провести з умовними учнями. Для інструкторів, «а це ті, хто займається із нашими дітьми» не існувало навіть такої можливості. Часопис виокремлював проблему рівня обізнаності інструкторів товариств в методиці викладання спортивних і рухливих ігор, різних видів спорту, фізіології, гігієни, педагогіки тощо. Редактор, К. Дубенський, зазначав, що на відміну від інструкторів, вчителям дають потужну теоретичну базу, а інструктори здебільшого мають велике бажання та практичний досвід, але без теоретичного підґрунтя та [2, с. 2-3].

Висновки... В статті проаналізовані основні напрямки діяльності фізкультурно-спортивних та громадських товариств Буковини досліджуваного періоду. «Товариство християнських німців» не визначало підвищення кваліфікації вчителів напрямом своєї діяльності. Але громадськість і активна спільнота краю, визначаючи фізичне виховання всіх верств населення обов'язковим напрямом значної кількості організацій зіткнулась із проблемою забезпечення фізкультурно-спортивної діяльності власними кадрами. Вирішення цієї проблеми розглядалось як організація курсів підготовки фахівців галузі фізичної культури і спорту різноманітної тематики, форми організації, термінів проведення тощо.

Література

1. ДАЧО (Державний архів Чернівецької області). – Ф. 3. – Краевое управление Буковины. – Оп.2. – ед. хр.26037. – 14 л.
2. Кваліфікаційний іспит учителів шкіл народних / Bukowinaer Lehrerstimme. – №6. – 1 juni 1897. – р. 2-3.
3. Павлишин О. Соціально-політичний портрет українського проводу Галичини та Буковини в революції 1918-1919 років / Павлишин О. // Українська модерна. – Львів : [б. в.], 2000. – Ч.4-5. – С. 187-245.
4. Tumak Y. Physical education one of the main activities of public and physical training societies in Bukovina XIX-XX centuries. / Yuriy Tumak // Современный научный вестник. – Белгород, 2012. – № 20 (132). – С. 54-59.
5. Festenburg Rückblick auf die Wirksamkeit des Vereins für Landescultur und Landeskunde in Bukowina // Mitteilungen des Vereins für Landescultur und Landeskunde in Bukowina. – Bd. 1. – Heft 1. – Czernowitz, 1857. – S. 25.
6. Wagner R. Das multinationale österreichische Schulwesen in der Bukowina / Wagner R. – München, 1985. – Bd. II. – S. 150.

Осадець Н.М.

**Подготовка специалистов отрасли физической культуры как одно из ведущих направлений деятельности
«Общества христианских немцев» Буковины
(II половина XIX - начало XX в.)**

В статье рассматриваются различные аспекты подготовки специалистов отрасли физической культуры (преподавателей, инструкторов различных видов спорта) в контексте деятельности буковинского немецкого общественного объединения «Общества христианских Немцев» австро-венгерского периода. Среди основных направлений деятельности выделилось финансирования организации различных культурных мероприятий: концертов, государственных праздников, массовых туристических прогулок и т.д. для детей и взрослых; повышение уровня квалификации учителей на курсах при высших учебных заведениях; финансирование поездок детей и молодежи на соревнования и т.д.

Ключевые слова: общество, подготовка, квалификация, прогулка, форма.

Osadets N.M.

**Training of specialists in physical education as one of the major activities of the «Society of Christian Germans» Bucovina
(second half of XIX – beginning of XX century)**

Historians, researchers in the province friendly traffic analyzing various aspects of the development of physical culture and sports in the region, in particular the activities of sports associations stressed the diversity of areas of activity in the second half of Bukovina nineteenth – early twentieth century.

These areas namely increasing level of training in physical education and sports isolates as one of the major activities of public associations Bukovina study period. Among the many companies that carried out this work in the region marked by the German «Society of Christian Germans» (1897-1914).

The Company primarily guardians of pupils: scholarships for orphans and children from poor German families, funding for cultural initiatives: celebrations, entertainment propahandyskyh shares. This feature of the board of seeing their part in promoting the development of physical education and sport for children and youth. Of the 100,000 florins, which was spent on school needs by 1881, almost half of the funds were directed to 1) organize various cultural events: concerts, public holidays, mass tourist trips, etc. for children and adults; 2) improving teacher training courses at higher education institutions; 3) financing trips for children and youth competitions.

Among the committees «Society of Christian Germans» were involved in the school and coach for Physical Education.

Another focus of the school board was the care of qualified teachers. Help teachers Gymnastics mostly secondary educational institutions, organized Kayndl R. and K. Wolf, entailing systematic group and individual guidance and practical training. Demonstration lessons, followed by gymnastics analysis, which invited all comers, lectures, individual consultations and conversations were held 2-3 times a year. Thus, the themes of spring 1899 lectures were various aspects of physical education for women and girls: psychological, physiological, social.

Key words: community, education, qualifications, walk, form.

Подано до редакції 04.04.2014.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц. Цибанюк О.О.

УДК 38.01553:001.795:315.4

© 2014

Погребняк Н.Н.

**ИНДИВИДУАЛИЗИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ КАК ФОРМА НАУЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ СТРАН ЕС**

В данной статье автор рассматривает основные концептуальные подходы, которые положены в основу научной деятельности в системе образования стран ЕС, формы и методы индивидуализованного обучения студентов в педагогических учебных заведениях Европы, в частности: работа в малых группах, проблемное обучение и исследование, проведение творческих дебатов, моделирование, микропреподавание (модель модификации поведения) и модель динамического развития умений. Особенное место занимает система тестирования как аспект педагогической технологии (модель модификации поведения и модель динамического развития умений). Автор акцентирует внимание на модели так называемой индивидуальной помощи, учебная программа которой приспособлена к потребностям студентов.

Ключевые слова: высшее педагогическое образование, университет, концепция, индивидуализованное обучение, научно-исследовательская деятельность, проблемное обучение, исследование, педагогическая технология, тестирование.

Постановка проблеми у загальному вигляді... В условиях рыночной экономики и мировой интеграции чрезвычайно большое значение приобретает наращивание и хранения научного потенциала страны, как залога ее стабильности и значимости среди других стран. Именно поэтому, перед любой страной, претендующей на стабильность и важную роль в процессе международных отношений, возникает проблема активизации и наращивания собственного мощного научного потенциала.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Анализ научных источников свидетельствует, что вопрос подготовки научных кадров в странах ЕС всегда был в центре внимания многих ученых. Такие исследователи, как Л. Вучк, Дж. Дикси, Л. Джонс, Манфред Байер,